

i obratno važilo za dječje dužnosti u slučaju, kada bi se otac zakaluderio. Djeca su se smjela zamonašiti i bez dopuštenja oca porodice, a nije ih prema tome mogao ni vraćati iz manastira. Pripadnost monaškoj općini davala bi imunitet prema tutorstvu i kurateli, no to nije važilo za monahe koji su živjeli izvan samostana.

Načelo apsolutnoga siromaštva isključivalo je sposobnost testiranja i baštinstva. Autor navodi dva značajna primjera iz izvjava dvojice monaha u V. stoljeću. Neki Arsenios htio je razderati prezentiranu oporučnu ispravu koju mu je donio činovnik pokrajinskoga suda a prema kojoj je postao universalan baštinik nekog svog rođaka. To je htio učiniti s motivacijom »ἐγὼ πρὸ ἐκείνου ἀπέθανον, αὐτὸς ἐὲ ἀοτὶ ἀπέθανεν« a jedan drugi anonimni monah, kad su mu priopćili, da je njegov otac na samrti i da je potrebno požuriti se roditeljskoj kući a da bi mogao preuzeti baštinu izjavljuje (nešto neobično za tip antičkog čovjeka) »ἐγὼ πρὸ ἐκείνου ἀπέθανον τῷ κόσμῳ, νεκρὸς ζῶντα οὐ κληρονομεῖ«. Ali unatoč ovakovih strogih nazora bilo je i oportunističkih monaha u stvarima baštinjenja, te su i ako u ograničenoj sposobnosti ipak testirali i baštinili. Imanja kaluđera i monahinja koji su umrli ne ostavivši svoju »posljednju volju« pripala bi manastiru, Justinijansko zakonodavstvo modifikovalo je sposobnost monaških lica u pogledu testiranja i baštinjenja tako n. pr. što je takovo lice smjelo prije ustupanja u monaški red raspoložiti svojim imanjem, inače mu je to pravo propadalo. Djeca su imala pravo na četvrtinu imanja, ali su roditelji mogli dati i više. U oba slučaja manastir je bio korisnik. Novella 155. c. 38.

ublažila je ovu ustanovu na taj način, što je roditeljima i poslije zamonašenja ostavila pravo, da odlučuju u stvarima svog imanja u korist djece ili samostana. Ako bi pak takva monaška lica umrla bez oporuke djeci bi pripadala pars debita (t. j. jedna četvrtina), ostalo je išlo manastiru u korist, dok su ostali rodaci bili isključeni. Time što se neko zamonašio nije sada bio razlog da kao testator može isključiti dijete i roditelje iz baštine. Constitutio godine 531. i Novella 155. c. 37. određuje da samostanci dokle god su u službi Crkve mogu uživati izvjesna imanja, ako dohodak upotrebljavaju u crkvene svrhe, dotično ako imetak oporučno namijene Crkvi. No, ako rečena lica vremenom napuste manastir, imanja stečena na način predviđen u pomenutim uredbama prelaze manastiru. Iznimka se tiče jedino otkupa sužnjeva ili alimentacije siromaha i potrebnih.

Pisac studije daje zatim vrlo naučan résumé i kritiku citiranih pravnih ustanova. Potom se osvrće na monaški uvjet siromaštva te konstatuje kako su postupala lica koja su namjeravala da se zamonaše: testamentom ili darivanjem likvidirala bi svoja imanja: djeci, rođacima, siromasima, potrebnima, pa čakako i u crkvene svrhe. Praksu koja je trajala oko dva stoljeća kodifikovao je Justinijan... Pravno uzevši monah nije imao pravo vlasnosti i posjeda osim u slučaju višega stupnja asketskoga savršenstva, a u raspolaganju imetkom evidentno je, da je to činio prije ustupa u čin. I u području obligacionoga prava monasi i manastiri bili su nesposobni, dok su prije justinijanske kodifikacije vjerovatno imali to pravo. **M.**

B I L J E Š K E

* Maja o. g. umro je na francuskoj Rivijeri ruski emigrant Aleksander Aleksandrovič Ostafjev, (sticajem je prilika bio postao i suradnik našeg časopisa (sv. 12.); opisao je, naime, svoje učestvovanje kao medicinar-dobrovoljca (pod vodstvom generala Černjajeva) u ratu Srbije g. 1876. Bilo mu je tada istom 18 godina. Rodom je bio iz bogate aristokratske porodice u nižgorodskoj guberniji, a pripadao je jednom naročito neke vrste nacionalističkom ruskom naraštaju, kasnije je zapao među revolucionere, izdržao internaciju pod nadzorom policije, a sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća stupio je u »zemstvo« u kojem se je vidno istaknuo. Nije bio neki zaneseni slovjenofil, ali su njegovi naraštaji umjeli da polaze kao dobrovoljci i Garibal-

diju u pomoć a zatim, kada i Ostafjev, protiv Turčina.

* Ljetos je na terrainu područja Metohije boravio kustos skopskog Etnografskog Muzeja g. Svetozar Raičević u svrhu proučavanja porijekla, starosti i običaja stanovništva u Metohiji. Zanimljiva, zaostala primitivna sredina pružila je uvide značajne za napredak domaće etnografije. Po svemu se čini, da je srpsko stanovništvo u tom kraju starije od arbanaškog, i kod njega se mogu uočiti etape migracija. Kao uzrok se navode povlastice. Arbanasi su prodirali kao katolici, a potom poprimali islam. Slijedilo je, pod pritiskom, iseljavanje srpskog življa u pravcu Topličkog kraja. Gdje koja danas čisto arbanaška sela odr-

žala su srpska imena sela (Novo selo, Studenica, Suvo grlo, Radulovac i dr.) Suvviše Arbanasi upotrebljavaju i termine »selište«, »kućište«, »plandište« itd. Međutim je, unatoč bivšeg zuluma, vrlo malen broj Srba koji se je »poturčio«. Kod Arbanasa katalika u Metohiji slavi se i »slava« (3 dana). Gusle drže po kućama stanovnici svih triju vjera, i na arnautskom jeziku opijevaju se u pjesmama i srpski junaci, naročito Kraljević Marko. Razumije se, da su spomenici pravoslavne crkvene kulture i u ovom kraju znatan objekt naučnog istraživanja, i biće vrlo važna studija kada g. Raičević literarno obradi rezultate ljetošnjih svojih izučavanja na metohijskom terrainu Stare Srbije.

* Još polovicom marta o. g. osnovano je u Jajcu na ponuku bana vrbaske banovine g. Svetislava Milosavljevića Društvo za očuvanje starina. Historijskog, arheološkog materijala ima na pretek u gradu i u okolici. Ističe se na pr. jedan rimski mythraeum iz III. stoljeća većih razmjera nego li i u glasovitom Ptujju. I predhistorijskih nahođaja ima u izobilju, pa tu je, napokon, iz narodne historije poznati tvrdalj residencije posljednjih bosanskih kraljeva. Društveni se odbor ovako konstituisao: pretsjednik g. Fedor Šlajmer, direktor tvornice Elektrobosna; potpredsjednik veleč. g. fra Jaroslav Jaranović; tajnik g. Alois Mandelc, priv. čin.; knjižničar g. Rude Slunjski, školski nadzornik; blagajnik g. Josip Sučić, priv. čin.; čuvar starina g. Ivan Peršić, priv. čin.; članovi uprave: gg. dr. Č. Brkić, Stanko Korajzl, Dušan Kosovljanin, Stevan Zvicer, Jovan Tomašević i Smail Hadžiosmanović. I »Narodna Starina« želi mladom jajačkom starinarskom društvu najbolji uspjeh u kolu sličnih nastojanja širom naše zemlje.

* G. prof. dr. Tomo Smiljanić, narodni poslanik i suradnik našeg časopisa upozorava u odlično uređivanom skopskom tjedniku »Vardar« (I. br. 14.) na »Dva lepa naša stara pečata«. To je lijep doprinos domaćoj i onako još vrlo skromnoj sfragistici (sa 2 faksimila). Pečati su bili u južnim današnjim krajevima kao i u Bosni, kao i u turskoj Srbiji ili kmetova (glavara) ili pojedinaca, mali, od srebra ili od bakra, gdjekad i na prstenu. U analfabetskoj sredini u pravnom su životu bili uvijek dobro došli. Natpisi su kod Srba srpski n. pr. Ja Krste kmet Bituški. Međutim pečati crkava i manastira bili su znatno veći; jezik grčki i slavenosrpski. »... pečati su izišli iz upotrebe — zaključuje pisac svoj članak — i davno pogubljeni. Do ovih pe-

čata smo došli u jednoj skopskoj antikvarnici u kojoj su se, ko zna kakvim čudom, sačuvali kalupi po kojima su ti pečati rađeni.

* G. Milan G. Keser upozorio je u »Novostima« (11. XI, 1932.) na tri portreta knezova Blagajskih u zamku Pišce, vlastništvo barona Buttlera, 14 km. sjeverno od Brežica. Kako galerija predaka pišečkog grada ne pretstavlja rod sadašnjeg vlasnika misli g. Keser da bi zagrebačkim muzejima bilo lako da dođu u posjed tih slika. »Ako sam dobro informiran, bila bi zato sada hora«.

* Istorijsko Društvo u Beogradu održalo je 17. XI. svoju VIII. redovnu sjednicu. Dnevni red je imao ove referate: 1) dr. St. Stanojević: a) Luccari o telu kneza Lazara; b) Poreklo Arsenija I. — 2) dr. Dušan J. Popović: O Ustanku 1804 godine kao hajdučkom poslu.

* 8. XII. 1932. proslavio je naš suradnik i zaslužni povjerenik »Narodne Starine« u Dubrovniku g. dr. N. Zvonimir Bjelovučić u krugu svojih štovatelja trideset-godišnjicu svoja javnoga rada. I naš časopis pridružuje se srdačnom čestitkom.

* U vezi s člancima dr. I. Ostojića »Povaljska opatija« (»Narodna Starina« sv. 22., IX. str. 149.) i dr. I. Bulića »Po koncu« (»Narodna Starina« sv. 25., X. str. 112.) publikovao je dr. Mirko Vrsalović jedan feuilleton u »Obzoru« (1931. br. 294.) pod naslovom »Riječ »konac« u vrelima s otoka Brača«.

* Javljaju iz Jajca da se ondje o. mj. pojavio misteriozan stranac koji je potajice, navodno uz pripomoć nekih planova, tražio šupljine u gradskim bedemima; šta više, on je izvjesnoga dana pokušao budakom da kopa neki prolaz. Biće da se radi o čovjeku koji je uvjeren da se u zidinama tvrđave krije zakopano blago. Dosad je to, međutim, bio samo loš račun vjerovatnosti koji je proistekao iz vrlo raširenoga praznovjerja, jednog veoma opasnog neprijatelja arheologije. No u drugu ruku i ovi negativni tipovi služe kao memento »pozvanima«, kad njihova pažnja na čuvanje i istraživanje starina nešto jenja.

„NARODNA STARINA“ sv. 28., XI. knj., 2. br.

U ZAGREBU, 24. XII. 1932.

VLASNIK, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK :

Dr. JOSIP MATASOVIĆ

PROF. UNIV. U SKOPLJU.

TISAK „TIPOGRAFIJA“ D. D., ZAGREB